

MIRKO RAGUŽ

PUČKE ŠKOLE U BRISNICAMA, GORNJEM STARIGRADU I BILOPOLJU

Mirko Raguž
Osnovna škola "S. St. Kranjčević"
HR 51270 Senj

UDK:373.3/4(497.5)(091)
Stručni članak
Ur.: 1994-08-30

Prva polovica 20. stoljeća u senjskom je Podvelebitju u znaku otvaranja više pučkih škola koje su imale veliku zaslugu i značenje u širenju pismenosti i kulture žitelja onog kraja. Nažalost, njihovo je djelovanje kratkotrajno pa se o njima kao kulturnim ustanovama premalo zna u javnosti. Stoga ovaj članak ima svrhu objelodaniti djelomice sačuvanu dokumentaciju i tako je otrgnuti zaboravu i vremenu prošlosti, te je približiti zainteresiranim čitateljima i tako upotpuniti onu prazninu što postoji u povijesti pučkog školstva senjskog kraja.

Južnije od Senja, na samom priobalju, u dužini od 70 kilometara, polovicom 17. i početkom 18. stoljeća naseljavaju se prebjezi iz Dalmacije bježeći od Turaka, i na tim novim prostorima nalaze trajnija utočišta, izgrađujući tijekom dugih vremena svoj način života i svoju kulturu. Na brojnim lokalitetima zapadnih strana Velebita pretežito se bave stočarstvom i poljodjelstvom, pa ih taj način života održava sve do današnjih vremena. Postupno se približavaju civilizacijskim tijekovima susjednog pučanstva, miješajući se međusobno, otvaraju škole za mladež i postaju jedinstvena cjelina nacionalne svijesti i postojanja Hrvata u Podvelebitju.¹

Između dva svjetska rata u senjskom Podvelebitju napose se dosta radilo na otvaranju pučkih škola s ciljem uključivanja što više djece u redovit sustav

¹ *Senjski zbornik* 18., str. 260. i dalje.

obrazovanja. Do početka prvoga svjetskog rata na ovom području bilo je malo škola, pa su mnoga djeca iz raštrkanih sela i zaselaka morala svakodnevno do škole pješaćiti i više kilometara, što je utjecalo na redovito pohađanje nastave, a uz to su i roditelji izbjegavali školske obveze.² Djece je bilo mnogo, a učitelji su morali dolaziti sa strane. Ipak, usprkos tome mjerodavne školske vlasti rade na otvaranju škola. Tako već godine 1930. na zahtjev mještana da im djeca više ne idu u nekoliko kilometara udaljeni Donji Starigrad, otvara se škola u Brisnicama, selu s 40 kuća, smještenom u velebitskim vrletima.³

U Područnom odjelu osnovne škole V. Novaka u Sv. Jurju nalazi se u arhivi više podataka o ovoj školi u Brisnicama, o njezinim polaznicima i učiteljima. Nešto o tome zabilježeno je i u Spomenici te škole, ali su podaci vrlo skromni i necjeloviti pa se ne mogu uzimati kao pouzdani. U toj Spomenici stoji zapisano između ostaloga da je škola sagrađena "u ubavoj dolini siromašnog krša podno Velebita u koju djeca dolaze redovito". Dakle, djeci je škola bliža, pa je i polazak redovitiji. Time je svrha postignuta. Godine 1930. mještani su uz pomoć vlasti izgradili školu u kojoj se nalazio i stan za učitelja. Ovdje valja pripomenuti da je kod gradnje škola uvijek u planu bila i gradnja učiteljskog stana u školi, što je bio veliki motiv za dolazak učitelja sa strane u ta sela. Danas o tom krupnom problemu prosvjetne vlasti malo vode brigu. Dok nije u potpunosti dovršena školska zgrada, nastava se održavala u privatnoj kući mještanina Šime Jerkovića. To samo potvrđuje veliku želju mještana da u njihovu selu škola radi.

Otvaranje škole i dolazak učitelja u to selo značili su puno za ljude i djecu. Sada su se mnogi obraćali za savjete učitelju, a selo je počelo drukčije živjeti. U selu je učitelj nerijetko pisao molbe i žalbe, nabavljao lijekove, upućivao i preporučavao pomoć onima kojima je bila potrebna, a takvih u selu nije bilo malo. Tim naoko mirnim i zadovoljnim životom žive ovi mještani sve do godine 1941., kada su sva podvelebitska mjesta, pa tako i Brisnice, osjetila ratna stradanja. Škola prestaje s radom, a njene prostorije služe mjesnim vlastima za ratne potrebe. Sama zgrada i namještaj u njoj stradali su tijekom tih ratnih godina, a mještani su to nakon rata obnovili. U tim poratnim godinama često se mijenjaju učitelji iz više razloga, a najveći je kronični nedostatak učitelja. Od

² U školskom arhivu u Senju čuva se knjiga zapisnika Školskog odbora Pučke škole u Lukovu, u kojoj se temeljito vodila evidencija o radu toga odbora. Posbno se zapaža briga ondašnjih mjesnih školskih vlasti o redovitom polasku učenika i stalnim upozorenjima roditeljima da svakodnevno šalju djecu u školu.

³ U školskoj spomenici Pučke škole u Brisnicama nalazi se više podataka o tome, ali su podaci bilježeni s velikim vremenskim zakašnjenjem. Stoga se navedeni podaci moraju uzimati s određenom rezervom. Tekstovi su više emotivni nego objektivni.

1946. pa sve do godine 1948. ovdje su radili učitelji: Mirko Nemeth, Dragica Turina i Helena Vonjevac. U tom razdoblju bilo je najteže učiteljima zbog vrlo skromnih uvjeta života i rada. Škola nije imala učila, nastavnih sredstava i pomagala, a djeca nisu imala s čime raditi i na čemu raditi, odnosno pisati. Elementarno obrazovanje teško se provodilo i stoga su to bili teški dani za učitelje ne samo u toj školi već i u mnogim drugim podvelebitskim mjestima.

Nekoliko godina zaredom ostalo je nezabilježeno u školskim dokumentima. Tek školske godine 1952./53. nalazimo podatke da je ova škola prerasla u šestorazrednu narodnu školu s dva razreda više u kombinaciji. U svih šest razreda bilo je 30 učenika. Sama školska zgrada nalazila se na pola puta između zaselaka Velike i Male Brisnice, pa je to bio često slučaj, odnosno razlogom da su tu učitelji nerado službovali. Samoća i udaljenost od prvih seoskih kuća tjerali su ih da potraže bolje uvjete u drugim mjestima. Upravo zbog tih razloga školske godine 1954./55. Brisnice ostaju bez učitelja. Te godine djeca su morala pohađati nastavu u Gornjem Starigradu, a stariji razredi morali su u školu u Jablancu.⁴ Nakon nekog vremena za učitelja je došao u Brisnice Josip Lopac, koji radi sa svega 12 đaka. Iza njega, jer je kratko radio, za učiteljicu dolazi Marija Lovrek. Nakon dvije godine, 1959. škola jedno vrijeme radi "ambulantno", a djeca ostaju bez adekvatnog odgoja i obrazovanja. Te iste godine u općini Senj vrši se prva reorganizacija mreže škola, kojom se škola u Brisnicama zbog malog broja djece zatvara, a preostali broj polaznika od tada putuje u Gornji Starigrad.

Prije nego što se uopće spominju škole u Brisnicama i Gornjem Starigradu, s tih područja djeca (ne sva) pohađaju pučku školu u Donjem Starigradu. U tom naselju uz samo more otvorena je pučka škola još 1900. O toj školi vrlo malo znamo, gotovo ništa. U školi nema sačuvanih dokumenata. Možda će nekom poći za rukom da pronađe više o tome, ukoliko su uopće negdje sačuvani dokumenti, o njenom radu i djelovanju, pa će to biti značajan prilog povijesti pučkog školstva ovog kraja.

U Gornjem Starigradu pri otvaranju pučke škole godine 1945. mještаниn Josip Modrić-Jojin ustupa svoju kuću na pet godina za potrebe držanja nastave, bez novčane naknade. Prvi učitelj u ovoj školi bio je Vinko Razl.⁵ U selu je bilo mnogo djece, ali uvjeti za nastavu bili su više nego skromni. Te prve godine nastavu je pohađalo 56 učenika. I ovdje u ovoj školi često se izmjenjuju učitelji,

⁴ Navedeni podaci nalaze se razbacani po različitim imenicima i drugim dokumentima u Osnovnoj školi V. Novaka u Sv. Jurju.

⁵ Na ovaj podatak treba gledati s rezervom jer je on u školsku spomenicu uveden nešto kasnije nego što je otpočeo rad škole.

jedni odlaze, drugi dolaze nakratko. Tu rade Dragica Senzel, Ivanka Vukelić i Anka Knežević. Godine 1954. za učitelja dolazi mještanka Milka Legac i radi sa 24 učenika u šest razreda. Zbog pomanjkanja nastavnih sredstava i pomagala i u ovoj se školi teško ostvaruju sve zadaće a zapravo to je odraz stanja u prosvjeti i kulturi na cijelom senjskom području, gdje se obraćalo vrlo malo pozornosti kvaliteti učenja i poučavanja. Školske godine 1956./57. škola u Gornjem Starigradu prerasta u osmorazrednu osnovnu školu. Od tada i učenici iz Brisnica pohađaju starije razrede u Gornjem Starigradu. Već slijedeće godine, kako je prije rečeno, reorganizacijom školske mreže na cijelom općinskom području dolazi do zatvaranja škola s malo đaka, pa tako i u Gornjem Starigradu. Učenici od ove godine, 1959. iz Gornjeg Starigrada pohađaju starije razrede u Sv. Jurju, a učenici mlađih razreda još ostaju sve do godine 1967. Te se godine škola zatvara zauvijek. Djeca putuju s tog području u Sv. Juraj ili u Jablanac. Zanimljivo je ovom prilikom pratiti broj polaznika kao i naglo smanjivanje učenika na ovom području šezdesetih godina, što govori o velikoj migraciji žitelja na senjskom području.⁶

U brdima podno Velebita, prema moru, osamljena na jednom brežuljku, sagrađena je pučka škola u Bilopolju godine 1939. S njezinih prozora za vrijeme čista dana mogla se vidjeti kula *Nehaj*. Oko same zgrade nema ništa do niskog raslinja, koje su puno godina kasnije zasadile ruke učenika te škole. Nekih određenijih podataka o toj školi u samom početku rada nemamo, jer su dokumenti u ratu uništeni. Prva učiteljica u ovoj školi bila je Zora Mavčac. Koliko je učenika bilo, ni to ne znamo, ali znamo da su u nju dolazili učenici iz okolnih sela i zaselaka udaljenih i do pet kilometara. Prema riječima učiteljice Drage Miškulin, koja je došla u Bilopolje u veljači godine 1951., život učitelja u tom selu bio je težak jer se moralo pješaćiti više od deset kilometara do najbliže prodavaonice živežnih namirnica. Ta je učiteljica najprije radila s četiri, a kasnije sa šest razreda. Morala je raditi u dvije smjene, i do podne i poslijepodne. Školske godine 1955./56. u šestom razredu nalazila su se samo tri učenika pa je nastava za njih organizirana jedanput tjedno. Kada je Draga Miškulin otišla u Sv. Juraj na mjesto učiteljice, u Bilopolje su došle dvije učiteljice, Dragica Slavina i Senka Barudžija, koje su radile s 43 učenika u svih šest razreda. Zbog svih rečenih okolnosti i ovdje su česte izmjene učitelja pa je u školskoj Spomenici zabilježeno da su tu radili Mirko Fraj, Ivana Šulentić, Ivan Lončarić, Zorka Babić, Ivana Vukelić, Nevenka Pušić, Ante Ribić, Marija Antić, Dragica Roc, Danica Tomljanović, Julika Biondić, Pavica Tušek, Dragica Nekić, Antonija

⁶ Statistički podaci o broju polaznika u ovoj školi upućuju nas na ovakva razmišljanja.

Dujmović, Zora Vukelić, Augustin Tomljanović, Vinko Šipić i Marija Škratić. Škola se zatvara školske godine 1967./68., poput mnogih u senjskom podgorju, zbog pomanjkanja djece. Danas je školska zgrada u ruševnom stanju i ničemu ne služi. Društvena nebriga tu je očita, kao što je nebriga nazočna u mnogim selima na senjskom području gdje su škole zatvorene. Bivši *hramovi znanja* nisu sačuvani za kasnije generacije ili za neke druge društveno korisne svrhe.⁷

UČITELJI KOJI SU RADILI U ŠKOLAMA:

Ime i prezime:	od	do	Ime i prezime:	od	do
BRISNICE:					
1. Mirko Nemeth	1945.	1946.	4. Nada Janicky	1952.	1955.
2. Dragica Turina	1946.	1947.	5. Josip Lopac	1955.	1956.
3. Helena Voljevac	1947.	1952.	6. Marija Lovrek	1956.	1958.
GORNJI STARIGRAD:					
1. Vinko Razl	1945.	-	6. Marija Puretić	1959.	1960.
2. Dragica Senzel	1947.	1949.	7. Nikola Carević	1960.	1961.
3. Ivanka Vukelić	1949.	1951.	8. Dragica Šojat	1961.	1962.
4. Anka Knežević	1951.	1954.	9. Dragica Rogelšek	1963.	1965.
5. Milka Legac	1954.	1959.	10. Dragica Miškulin	1965.	1967.
BILOPOLJE:					
1. Zora Marčac	-	-	12. Senka Barudžija	-	-
2. Mirko Fraj	-	-	13. Dragica Roc	-	-
3. Ivana Šulentić	-	-	14. Danica Tomljanović	-	-
4. Ivan Lončarić	-	-	15. Julika Biondić	-	-
5. Zorka Babić	-	-	16. Pavica Tušek	-	-
6. Ivana Vukelić	-	-	17. Dragica Nekić	-	-
7. Nevenka Pušić	-	-	18. Antonija Dujmović	1960.	1961.
8. Ante Ribić	-	-	19. Zora Vukelić	1961.	1964.
9. Marija Antić	-	-	20. Augustin Tomljanović	1964.	1965.
10. Dragica Slavina	-	-	21. Vinko Šipić	1965.	1966.
11. Draga Miškulin	-	-	22. Marija Škratić	1966.	1968.

*Napomena: O ostalim učiteljima nemamo sačuvanih podataka iako pouzdano znamo da ih je daleko više službovalo u ovim školama. Isto tako uz neka imena učitelja nemamo nevedenih godina boravka u tim školama zbog nedostatka bilo kakvih podataka o njima. Zapravo, autoru ovog članka nije pošlo za rukom da pronađe bilo kakve podatke o njima u školskim arhivima.

⁷ O ovoj školi sačuvano je premalo podataka pa su navedeni podaci samo iz školske spomenice i imenika učenika koji se nalaze u Područnoj školi V. Novaka u Sv. Jurju.

BROJ UČENIKA U PUČKOJ ŠKOLI U GORNJEM STARIGRADU

škol. god.	broj učenika	broj razreda	škol. god.	broj učenika	broj razreda
1947./48.	56	4	1957./58.	43	8
1948./49.	50	5	1958./59.	42	8
1949./50.	42	5	1959./60.	19	4
1950./51.	36	5	1960./61.	19	4
1951./52.	32	6	1961./62.	11	4
1952./53.	29	6	1962./63.	12	4
1953./54.	24	6	1963./64.	10	2
1954./55.	30	6	1964./65.	11	3
1955./56.	21	6	1965./66.	9	3
1956./57.	39	7	1966./67.	5	2

Volksschulen in Brisnice, Gornji Starigrad und Bilopolje

Zusammenfassung

Die erste Hälfte des 20. Jahrhunderts ist im Senjer Vorvelebit mit der Errichtung mehrerer Volksschulen gekennzeichnet, die große Verdienste und Bedeutung in der Verbreitung des Schrifttums und der Kultur dieses Gebietes hatten. Ihre Tätigkeit war leider von kurzer Dauer, und dadurch in der Öffentlichkeit nicht besonders bekannt.

Der Autor dieses Artikels analysiert die erhaltene Dokumentation, die mit dieser Problematik gebunden ist, um die Tätigkeit dieser Schulen aus der Vergessenheit auszuziehen und sie den interessierten Lesern zu nähern. Auf diese Weise möchte er jene Leere ausfüllen, die in der Geschichte des Schulwesens der Gegend von Senj existiert.